

Date: 21st June-2025

**TANQIDIY PEDAGOGIKA VA IJTIMOYIY ADOLAT: TA'LIM ORQALI
TENGLIKKA ERISHISH YO'LLARI**

Ikromova Sitora Akbarovna
Osiyo xalqaro universiteti dotsenti

Annotatsiya: Ushbu maqolada tanqidiy pedagogikaning ijtimoiy adolatni qaror toptirishdagi o'rni, ta'lim orqali tenglikka erishish mexanizmlari, hamda zamonaviy jamiyatda ta'limning ijtimoiy transformatsion kuch sifatidagi roli tahlil etiladi. Paulo Freire, Henry Giroux kabi olimlarning tanqidiy pedagogik qarashlari asosida tengsizlikka qarshi kurashishda ta'limning ahamiyati ochib beriladi.

Kalit so'zlar: tanqidiy pedagogika, ijtimoiy adolat, tenglik, emancipatsiya, demokratik ta'lim, ijtimoiy ong.

Kirish

Bugungi kunda ta'lim tizimi nafaqat bilim berish, balki ijtimoiy tenglik va adolatni qaror toptirishda ham muhim vositaga aylangan. Jahonda yuzaga kelayotgan iqtisodiy, madaniy va siyosiy notekisliklar ta'lim tizimiga ham bevosita ta'sir ko'rsatmoqda. Aynan shunday sharoitda tanqidiy pedagogika – insonni ongli, faollikka yo'naltirilgan, jamiyatdagi nohaqliklarga befarq bo'lmagan shaxs sifatida shakllantirishga xizmat qiluvchi yondashuv sifatida dolzarb ahamiyat kasb etmoqda.

Asosiy qism

Tanqidiy pedagogika va ijtimoiy adolat tushunchasi

Tanqidiy pedagogika – bu mavjud ijtimoiy tuzum, adolatsizliklar va tengsizliklarga qarshi turishga chaqiruvchi, ta'limni ijtimoiy emancipatsiya vositasi sifatida ko'radigan yondashuvdir. Paulo Freire o'zining asarlarida ta'limni "erkinlik amaliyoti" deb ataydi va uning jamiyatda o'zgarishlar qilish salohiyatiga urg'u beradi.

Ijtimoiy adolat esa – jamiyat a'zolari o'rtasida teng imkoniyatlar, adolatli taqsimot va diskriminatsiyaga yo'l qo'ymaslik g'oyasiga asoslangan tushunchadir. Ta'lim esa ijtimoiy adolatga erishishda asosiy maydonlardan biri hisoblanadi.

Ta'lim orqali tenglikka erishish yo'llari

1. **Teng imkoniyatlar yaratish** Har bir bola, ijtimoiy kelib chiqishidan qat'i nazar, sifatli ta'lim olish imkoniga ega bo'lishi lozim. Tanqidiy pedagogika aynan bu masalani markaziy muammo sifatida ko'radi.

2. **Kirituvchi (inklyuziv) ta'limni qo'llab-quvvatlash** Nogironligi bo'lgan shaxslar, qishloq hududidagi bolalar yoki ijtimoiy himoyaga muhtoj guruhlar uchun imkoniyatlar yaratish – tanqidiy pedagogikaning amaliy ifodasidir.

3. **O'quvchilarni ijtimoiy ongli shaxs sifatida tarbiyalash** Faol fuqarolik, jamiyatdagi muammolarni tushunish va ularni hal qilishda ishtirok etishga tayyorlik – tanqidiy pedagogikaning asosiy maqsadlaridandir.

Date: 21st June-2025

4. **O'qituvchining transformatsion roli** Tanqidiy pedagogikada o'qituvchi bilim tarqatuvchi emas, balki ijtimoiy o'zgarishlar yo'lini ko'rsatuvchi yo'lboshchi sifatida talqin qilinadi. O'qituvchi ijtimoiy adolatni targ'ib qiluvchi shaxsdir.

5. **Darslik va o'quv materiallarini tanqidiy tahlil qilish** Darsliklar va o'quv kontenti ijtimoiy stereotiplardan, kamsituvchi ifodalardan holi bo'lishi kerak. Har bir ijtimoiy guruh teng ifoda topgan ta'lim mazmuni shakllantirilishi lozim.

Tanqidiy pedagogika va O'zbekiston ta'lim tizimi

O'zbekiston Respublikasi ta'lim strategiyasida ta'lim sifatini oshirish, ijtimoiy tenglik va inklyuzivlikni ta'minlashga alohida e'tibor qaratilgan. Shu nuqtai nazardan tanqidiy pedagogika prinsiplari quyidagi yo'nalishlarda qo'llanishi mumkin:

- Tanqidiy fikrlashni rivojlantiruvchi metodlarni keng joriy etish.
- Pedagoglar tayyorlash tizimida tanqidiy pedagogik yondashuvlarni o'rgatish.
- Ta'limda madaniy xilma-xillik va inklyuzivlik tamoyillarini keng tatbiq etish.

Xulosa

Tanqidiy pedagogika – bu jamiyatda adolat, tenglik va erkinlik g'oyalarini targ'ib qiluvchi kuchli ta'limiy vosita hisoblanadi. U o'quvchilarning ijtimoiy ongini uyg'otish, ijtimoiy tengsizliklarga qarshi kurashish, hamda fuqarolik faolligini shakllantirish orqali ta'lim tizimini insonparvarlashtirishga xizmat qiladi. O'zbekiston ta'lim tizimida ham bu yondashuvni bosqichma-bosqich tatbiq etish orqali ijtimoiy adolat tamoyillariga asoslangan, demokratik va inklyuziv ta'lim modeliga erishish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Ravshanovich, A. O. HISSIY ZO 'RIQISHLAR VA OBSESSIYALARDAN XALOS BO 'LISH USULLARI VA TAVSIYALAR. *ЎЗБЕКИСТОНДА ИЛМИЙ ТАДҚИҚОТЛАР: ДАВРИЙ АНЖУМАНЛАР: 10-ҚИСМ*, 87.
2. Ravshanovich, A. O. (2024). O 'RTA OSIYO MUTAFAKKIRLARINING TIBBIYOT VA PSIXOLOGIYA SOHASIDAGI NAZARIYALARI. *SCIENTIFIC ASPECTS AND TRENDS IN THE FIELD OF SCIENTIFIC RESEARCH*, 3(28), 85-91.
3. Sattorovich, E. Z. (2024). O 'SMIRLARDA SUITSIDIAL HOLATLARNI KELITIRIB CHIQUVCHI IJTIMOY-PSIXOLOGIK OMILLAR. *PEDAGOG*, 7(5), 31-37.
4. Sattorovich, E. Z. (2024). SUD PSIXOLOGIK EKSPERTIZASI TARIXI RIVOJLANISH JARAYONI BOSQICHLARI. *PEDAGOG*, 7(4), 306-313.
5. Hikmatovna, M. N. (2023). Tarbiyaning Maqsad Va Vazifalari. *American Journal of Public Diplomacy and International Studies* (2993-2157), 1(9), 386-388.
6. Mahmudova, N. H. (2023). Influence of family environment on personal socialization. *American Journal of Public Diplomacy and International Studies* (2993-2157), 1(10), 440-446.
7. Hojiyeva Nasiba Bahodirovna. (2024). Ta'lim jarayonida boshlang'ich sinflarda texnologiya fanini o'qitish muammosining yoritilish mazmuni. *TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN*, 2(1), 200–206.
8. Hojiyeva Nasiba Bahodirovna. (2024). THE SIGNIFICANCE OF EDUCATIONAL

Date: 21st June-2025

TRAINING IN PRIMARY CLASSES. МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА, 2(2), 439–447.

9. Jo‘Rayeva, D. O. (2024). EDUCATIONAL VIEWS OF PEDAGOGUES TOWARDS THE ENVIRONMENT. *Экономика и социум*, (4-1 (119)), 194-197.

10. Oktamovna, J. R. D. (2025). BO ‘LAJAK TARBIYACHILAR VA PEDAGOGLARNING RAQAMLI KOMPETENSIYALARINI XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA BAHOLASH MEXANIZMLARI. *Recent scientific discoveries and methodological research*, 2(2), 104-110.

11. Tursunovna, B. G. (2024). UPDATING AND CONDUCTING THE QUALITY OF PRIMARY EDUCATION ON THE BASIS OF MODERN METHODS. In *Forum for Linguistic Studies* (Vol. 6, No. 1, pp. 242-248).

12. Baxronova, G. T. (2024). EGRA AND EGMA INTERNATIONAL ASSESSMENT PROGRAMS AND TEACHING PRIMARY CLASS STUDENTS TO THINK INDEPENDENTLY THROUGH THEM. *Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi*, 12(2), 152-154.

13. Tursunovna, B. G. (2024). EGMA TADQIQOTI O ‘QITISH VA TA’LIM Olish SHAROITLARINI O ‘RGANISH XALQARO TADQIQOTI. *Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi*, 12(2), 146-148.

14. Камилова, Н. Г. (2008). Совершенствование процесса ресоциализации как важное условие эффективной социальной адаптации и интеграции в социум воспитанников пенитенциарных заведений. *Образование через всю жизнь: непрерывное образование в интересах устойчивого развития*, 6, 285-288.

15. Камилова, Н. Г. (2009). Психологические особенности ресоциализации подростков–воспитанников специализированных учебных заведений для трудновоспитуемых. *Образование через всю жизнь: непрерывное образование в интересах устойчивого развития*, 7, 404-407.

16. Toyirova, D. S. (2024). KICHIK MAKTAB YOSHIDAGI O ‘QUVCHILARDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH KO ‘NIKMALARINI TARBIYALASHNING MAZMUNI. *SCHOLAR*, 2(5), 106-114.

17. Sattorovna, T. D. (2025). KICHIK YOSHDAGI O ‘QUVCHILARDA RAQAMLI SAVODXONLIK KO ‘NIKMALARINI SHAKLLANTIRISHNING USULLARI. *IMRAS*, 8(2), 101-104.

18. Sobirovna, S. Y. (2022). PEDAGOGNING KREATIVLIGI BOLALAR IJODIY RIVOJLANISHINING ZARUR SHARTI. *PEDAGOGS jurnali*, 1(1), 219-220.

19. Сайфуллаева, Н. Б. (2023). РОЛЬ ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ОБУЧЕНИИ КОМПЬЮТЕРНЫМ НАУКАМ. *Universum: технические науки*, (4-1 (109)), 41-43.

20. Абдуллаева, Д. У. (2018). ДЕТСКО-РОДИТЕЛЬСКИЕ ОТНОШЕНИЯ КАК ФАКТОР РАЗВИТИЯ КРЕАТИВНОСТИ ДЕТЕЙ. In *Развитие интеллектуально-творческого потенциала молодежи: из прошлого в современность* (pp. 335-336).

Date: 21st June-2025

21. Абдуллаева, Д. У. (2016). СУЩНОСТИ И ЗАКОНОМЕРНОСТИ ПРОЦЕССА СОЦИАЛЬНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПЕДАГОГА. Актуальные проблемы гуманитарных и естественных наук, (5-6), 64-66.
22. Абдуллаева, Д. У., & Маткаримова, Н. Б. (2017). ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ ПСИХОЛОГА-ПЕДАГОГА В ИНФОРМАЦИОННОЙ СОЦИОКУЛЬТУРНОЙ СИТУАЦИИ XXI ВЕКА. Актуальные проблемы гуманитарных и естественных наук, (6-2), 127-130.
23. Абдуллаева, Д. У. (2016). Взаимодействие психолог-педагог: от парадигмы исследования к парадигме обеспечения. Актуальные проблемы гуманитарных и естественных наук, (5-4), 11-13.
24. Ubaydullayevna, D. A. (2023). Establishing a relationship between a mother and a teenage child. Frontline social sciences and history journal, 3(02), 18-26.
25. Абдуллаева, Д. (2023). Оилавий тарбия бола шахси ривожланишини белгиловчи омил сифатида. Педагогика и психологии в современном образовании. <https://ppmedu.jdpu.uz/index.php/ppmedu/article/view/8963>.
26. Абдуллаева, Д. (2021). Оилада ота-она ва фарзанд муносабатларининг ўзига хослиги. Central Asian Research Journal for Interdisciplinary Studies (CARJIS), 1(Special issue), 226-232.
27. Abdullaeva, D., Yorqulov, R., & Atabaeva, N. (2015). Family psychology. T.: Tafakkur Bostoni.
28. Абдуллаева, Д. (2021). Оилада ота-она ва фарзанд муносабатларининг ўзига хослиги. Central Asian Research Journal for Interdisciplinary Studies (CARJIS), 1(Special issue), 226-232.
29. Ubaydullaevna, A. D. (2024, February). THE RELATIONSHIP OF SOCIAL PERCEPTIONS WITH PERCEPTIONS ABOUT FAMILY LIFE. In International Scientific and Current Research Conferences (pp. 120-123).
30. Avezov, O., & Xoliqov, S. (2024, February). TALABALAR ORASIDA YOLG'IZLIK IJTIMOIIY-PSIXOLOGIK MUAMMO SIFATIDA. In Международная конференция академических наук (Vol. 3, No. 2, pp. 34-41).
31. Elov, Z. (2023). СОЦИАЛЬНАЯ ПРОБЛЕМА САМОУБИЙСТВА У ПОДРОСТКОВ С ДЕВИАНТНЫМ ПОВЕДЕНИЕМ. ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (*buxdu.uz*), 40(40).
32. Elov, Z. (2023). О 'SMIRLIK DAVRI INQOROZLARINING IJTIMOIIY-PSIXOLOGIK SABABLARI. ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (*buxdu.uz*), 35(35).
33. Sobirovna, S. Y. (2024). МАКТАБГАЧА ТА'LIMDA NUTQ, MULOQOT OQISH VA YOZISH MALAKALARINING SOHALARI. TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN, 2(1), 52-62.
34. Sobirovna, S. Y. (2023). Creativity in the work of an educator. American Journal of Public Diplomacy and International Studies (2993-2157), 1(10), 361-367.
35. Toymurodov, A. (2023, December). MODERN INTERPRETATION OF PSYCHODIAGNOSTICS AND PSYCHOCORRECTION OF EXTREME SITUATIONS.

Date: 21st June-2025

In "INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE" SCIENTIFIC ADVANCES AND INNOVATIVE APPROACHES" (Vol. 1, No. 5, pp. 71-79).

36. Toymurodov, A. (2023). BASICS OF PROVIDING PSYCHOLOGICAL SERVICES TO MILITARY PERSONNEL. Академические исследования в современной науке, 2(24), 148-152.

37. Shuhratovich, T. A. (2025). PSIXOLOGIK TESTLAR TURLARI VA ULARNI QANDAY QO'LLASH. Modern digital technologies in education: problems and prospects, 2(1), 8-15.

38. Abdurahmon, T. (2025). BOLALAR PSIXOLOGIYASINI O 'RGANISH ULARNING RIVOJLANISH JARAYONLARI. Modern digital technologies in education: problems and prospects, 2(1), 16-21.

39. Abdurahmon, T. (2025). STRESSNI EKSPERIMENTAL TAHLIL QILISH. *New modern researchers: modern proposals and solutions*, 2(1), 51-56.

40. Abdurahmon, T. (2025). XOTIRA VA ESLAB QOLISH JARAYONLARINI. *New modern researchers: modern proposals and solutions*, 2(1), 57-62.

41. Abdurahmon, T. (2025). PSIXOLOGIYADA QAROR QABUL QILISH JARAYONLARINI EKSPERIMENTAL TADQIQ QILISH. *New modern researchers: modern proposals and solutions*, 2(1), 1-7.

42. Abdurahmon, T. (2025). PSIXOLOGIYADA NEYROEKSPERIMENTLARNING AHAMIYATI. *New modern researchers: modern proposals and solutions*, 2(1), 14-20.

43. Abdurahmon, T. (2025). KOGNITIV PSIXOLOGIYA INSONNING ONG JARAYONLARI. *New modern researchers: modern proposals and solutions*, 2(1), 8-13.

44. Toymurodov, A. S. (2025). BOSHQARUV VA IJTIMOY PSIXOLOGIYA O 'ZARO ALOQASI. *Modern digital technologies in education: problems and prospects*, 2(2), 7-12.

45. Toymurodov, A. S. (2025). LIDERLIK VA RAHBARLIK PSIXOLOGIYASI. *Modern digital technologies in education: problems and prospects*, 2(2), 19-24.

46. Toymurodov, A. S. (2025). QAROR QABUL QILISH VA PSIXOLOGIK OMILLAR. *Modern digital technologies in education: problems and prospects*, 2(2), 13-18.

47. Ikromova, S. A. (2024). PSIXOLOGIYADA ETIKA VA QONUNLAR: PSIXOLOGNING JAVOBGARLIGI. *Methods of applying innovative and digital technologies in the educational system*, 1(2), 265-270.

48. Akbarovna, I. S. (2024). PEDAGOGIK MAHORAT ASOSLARINI O'ZLASHTIRISH. *Multidisciplinary Journal of Science and Technology*, 4(3), 888-893.

49. Akbarovna, I. S. (2024). THE IMPORTANCE OF FORMING MATHEMATICAL CONCEPTS. *Multidisciplinary Journal of Science and Technology*, 4(3), 912-917.

50. Akbarovna, I. S. (2024). EMOTSIYALARNI TANISH, IFODALASH VA BOSHQARISH USULLARI. *Science, education, innovation: modern tasks and prospects*, 1(3), 20-25.

51. Ikromova, S. A. (2024). YOSHLAR VA PSIXOLOGIK KRIZISLAR. *Methods of applying innovative and digital technologies in the educational system*, 1(2), 283-288.

Date: 21st June-2025

52. Ikromova, S. A. (2024). JINSIY PSIXOLOGIYA: ERKAK VA AYOL PSIXOLOGIYASI FARQLARI. *Methods of applying innovative and digital technologies in the educational system*, 1(2), 277-282.

53. Ikromova, S. A. (2024). FREUD VA UNING PSIXOLOGIYA ILMIGA QO 'SHGAN HISSASI. *Methods of applying innovative and digital technologies in the educational system*, 1(2), 319-322.

54. Ikromova, S. A. (2024). IJTIMOIIY PSIXOLOGIYA: GURUHLAR VA IJTIMOIIY TA'SIRLAR. *Methods of applying innovative and digital technologies in the educational system*, 1(2), 271-276.

55. Akbarovna, I. S. (2024). BOSHLANG 'ICH TA'LIMDA INTEGRATSIYALASHGAN YONDASHUVNING AHAMIYATI. *Introduction of new innovative technologies in education of pedagogy and psychology*, 1(3), 114-119.

56. Xaqqulova, D. (2024). ABDURAHMON GO 'ZAL-YASSAVIYSHUNOS. *PEDAGOG*, 7(6), 8-15.

57. Xaqqulova, D. (2024). ADABIYOTSHUNOS OLIM ABDURAHMON GO 'ZALNING TADQIQOTLARI XUSUSIDA. *PEDAGOG*, 7(5), 548-555.

58. XAQQULOVA, D. (2023). BADIYLIK MASALALARI TADQIQIDA OLIM MAHORATI. *Наука и технология в современном мире*, 2(5), 5-11.

59. Abduvasiyevna, X. D. (2024). SO 'Z TUZILISHI VA SO 'Z YASASH. *The latest pedagogical and psychological innovations in education*, 1(2), 261-266.

60. Abduvasiyevna, X. D. (2024). NUTQ MADANIYATI VA OG 'ZAKI MULOQOT. *The latest pedagogical and psychological innovations in education*, 1(2), 255-260.

61. Abduvasiyevna, X. D. (2024). MATN TAHLILI VA MAZMUNNI TUSHUNISH. *The latest pedagogical and psychological innovations in education*, 1(2), 279-284.

62. Abduvasiyevna, X. D. (2024). GAP TUZILISHI VA UNING TURLARI. *The latest pedagogical and psychological innovations in education*, 1(2), 267-272.

63. Abduvasiyevna, X. D. (2024). ONA TILIDA IMLO QOIDALARI. *The latest pedagogical and psychological innovations in education*, 1(2), 273-278.

